

K čelním reformám, které byly za Marie Terezie prováděny ve všech oborech státní správy, připravovány i značné změny ve způsobu hospodaření na panstvích. Princem těchto nových hospodářských plánů byl bývalý dvorní rada František Antonín Šlechta Raab. (Jméno dostala své jméno obec Raab pod Kunětickou horou.)

Hospodářská soustava Raabova kladla v tom, že se vrchnost měla vzdáti vzdělávání svých poddaných polních a ponechat si ve vlastní správě jen lesy. Hospodářské dvory a polnosti měly se rozdělit mezi poddané, kteří s nimi měli vrchnosti odváděti určitý poplatek dle stýchů.

Tento plán parcelace dvorů a panství došel souhlasu císařovny. Na panství pardubickém počal se prováděti roku 1776. Půda přeměřována a rozdělována. Na Pardubicku rozděleny mezi lid velké komplexy půdy.

Čelné rybníky zrušeny a proměňovány v pole a louky.

Na bývalé dvorské a rybníční půdě vzniklo na Pardubicku 35 nových osad.

Hospodářské reformy za M. Terezie.

Parcelace dvorů.

Zrušení rybníků.

Vznik osad.

Kolonisace. Do nově zakládáních osad přiváděno i německé obyvatelstvo z Pruského Pleska a Kladska. Tito němečtí kolonisté se časem počestili.

V těchto a četných jiných reformách pokračoval nástupce a syn Marie Terézie - Josef II. (1780-1790).

1780-1790.

Na něho křížen v naší blízkosti rybník Nadymač, v sousedství rybník Orlov a na jeho místě založena osada Nerad.

Rybník

Nadymač a ke 253 vsakých rybníků na Pardubicku Orlov. zbývá jich v době josefínské již jen 113.

Toleranční

Tolerančním patentem, vydaným r. 1781, velmi patent r. 1781. se ulevilo nekatolíkům. Čelní tajní evangelici přihlašovali se k víře svých otců, zakládali

Evangelické sbory.

v některých obcích (Bukovka, Tmávka a j.) evangelické sbory a stavěli chrámy.

"Deisté".

Co vyhlášení tolerančního patentu hlásili se k náboženské svobodě i lidé, jejich náboženský náor se rúnil od vymáni státem uzná-
ných. Na Pardubicku vznikli t. zv. "deisté" a toto hnutí ujalo se i v našem sousedství v obcích Neradu, Neratově a Tivanicích.

Císař Josef II. bránil vznik nových náboženských sekt tím, že některým náboženským blouznivcům odňal dítky a tito poslání na nucené práce do Barmánu.

Ještě v době císaře Josefa II. žil v domku na sv. Růženi Coli v Přelouči mnich řádu Ivaniliů, kalóreného klášteru a mniš. v Čechách r. 1725, jenž se dle pravidel řádových odíval a mniš. řádů. v kamuku ze sukna barvy hřebíčkové, obvázanou v pasu provazem bílým s růžencem a opatřenou špičatou kapucí. Císařem žil s milodání vrchnosti a dobrodince.

Výrovský mlynář Josef Bendák (1748-1750) Příspěvky měl v najemních podmínkách povinnost odváděti poustevníkovi do Přelouče ročně obnos 2 klatých. výrovského mlynáře poustevníkovi.

Uvedený mnišský řád na Josefa II. zrušen, poustevna však doud stojí. Co zrušení řádu měla býti zhořena, ale město ji zachránilo tím, že ji poukilo na obydlí hřbitovního hlídače. -

Na vládu bratra Josefa II. - Leopolda II. (1790-1792) Leopold II. 1790-1792. vráceny Čechům královské korunovační klenoty, které císař Josef II. zavezl do Vídně. Na Leopolda II. uspořádána v Praze r. 1791 přímyslová výstava, první toho druhu v Evropě.

Doba panování Františka II. (1792-1835) je vyplněna dlouhými válkami francouzskými, na jejichž úsvětlu prošel pardubickým krajem proud (asi 1.200) kavalérů Francouzů a oddíl vojska ruského, táhnoucího do Itálie. -

František II.
1792-1835.

Nedostatek, způsobený průchodem vojsk, stupňoval se pohromami živelnými. V roce 1799 uhořela kulařská křemíková továrna se spoustami sněhu. Časné sněhy na jaře zavinily rozvodnění Labe a způsobilo mnoho škod.

Živelné pohromy.
r. 1799.

Rok 1804 byl velmi suchý a neúrodný, přinesl drahotu, nedostatek všech živelních potřeb, takže nad našimi hranicemi nastupovala vláda přišera hladu.

Neuroda
r. 1804.

Roku 1808 bylo chudé obyvatelstvo na pardubském panství podíláno peněžními dary na zakoupení mouky. Semanary chudých sestavovány na farních.

Dary
chudým
r. 1808.

Válkami francouzskými vzrostl státní dluh tak, že bylo nutno zvyšovat daně a zhoršovali minci vydáváním t. zv. bankocelí. Roku 1810 počítalo se 100 klatých v bankocelích jen na 25 klatých stříbra, v r. 1811 asi na 12 klatých.

Konečně stát, semar nedostatek stříbra na vyplácení bankocelí, oznámil státní bankrot.

Státní bankrot.

Cena všech vídeňských bankocelů i měděných peněz snížena patentem k 15. 3. 1811 asi na $\frac{1}{5}$ dosavadní hodnoty.

Červení
r. 1817. Na jaře r. 1817 způsobilo láni sněhu na horách rozvodnění Labe. Zalopění polí trvalo až do 5. května a jeho následkem byla v našem kraji špatná úroda.

Pojišťování
r. 1827. V roce 1827 zavedeno pojišťování budov proti škodám ohněm.

Silnice
v našem kraji. Do počátku 19. století nebylo v našem da-
leším okolí řádně upravených silnic.

Roku 1829 usneseno komisí, složenou ze zástupců pardubického panství, města Pardubic a Čelouče, postavili silnici Čelouč - Bohdaneč - Pardubice a navázali tak na dokončenou již silnici k Malína do Čelouče.

Roku 1831 přikročeno ke stavbě silnice městem Čeloučí.

Ferdinand I.
1835-1848. Roku 1836 - již na vlády Ferdinanda I. - prováděna stavba silnice při labském

mostě ke Břehům.

zájem o budování této silnice jevil sám krabě Chotek, nejvyšší purkrabí, a přijel dne 10. června 1836 shlédnouti postup práce. S ním přijel i komandující generál v Čechách krabě Mensdorf.

Stavba v úseku Přelouč - Břehy byla velmi nákladná. Bylo třeba navésti vysoký silniční násep a budovali v něm dostatečný počet (13) propustů na odtok vody v případě rozvodnění řabe. Na stavbu této silnice bylo uděleno státem 13.000 zl. konvenční měny, město Přelouč věnovalo 215 klatých 19 krejcarů.

Navážku mnoha tisíc fůr konali rolníci v okolních obcích.

Stavba silnice dokončena ještě roku 1836.

Do roku 1827 spadá vynález kuchařka bratřenci Veverkovými. Původce vynálezu - rolník František Veverka - byl v letech 1846-1847 občanem obce Břehů, vlastnil tu živnost číslo 13. (dnes Lillovi). - (Podrobnější data viz ve stati „Vynikající občané obce Břehů“ - str. 233.)

Rokem 1832 navlečena do Čech cholera.

Stavba
silnice
ke Břehům
r. 1836.

Frant. Veverka,
občanem
naší obce.

Cholera r. 1832.

Ve farnosti přeloučské vyřádala si cholera
toho roku 60 lidských životů.

Hlavba školy

Roku 1844 vystavěna ve Výchově budova
ve Výchově ko- obecní školy. Svému účelu odevzdána dne
ku 1844. 10. května uvedeného roku.

(Podrobně viz stať „Obecná škola...“ na str. 121.)

Povodeň

z r. 1833;

vichřice).

V květnu roku 1833 byly Břehy pro labskou
kálopu odříznuty od Přelouče.

V prosinci téhož roku přihnala se od ná-
padu vichřice a vyvrátila v lesích tisíce stro-
mů.

Vlastenecký

ruh.

V první polovině 19. století působí i v ma-
šem kraji horliví vlastenci, kteří budí národ
a pracují na jeho vzkříšení a povznesení.

J. J. Langer.

K nim patří satirický básník Josef Jaroslav
Langer, rodák bohdanečský (* 12./11. 1806, † 28./4. 1846).

K. Hlavíček.

Do Přelouče občas navštívil Karel Hlavíček
Borovský k sládkovi Sekyrkovi a slyšá se
i s valským mlynářem Václavem Cou-
rem, poslancem deklarantem a jinými
vlastenci.

V. Couv.

Trický rodák - hudební skladatel

František Škroup - složil v. 1834 naši národní hymnu „Kde domov můj?“ F. Škroup.

(* 3./6.1801, + 7./12.1862 v Rotterdamě.)

Roku 1839 vystoupilo Labe třikrát ke břehů. Povodeň v. 1839.
Starý most, mající náklady ještě v doby kolem roku 1.500, byl značně poškozen a potřeboval nutně přestavěti.

Ve svých letech 1839 počal se stavěti nový most dřevěný na kamenných pilířích. Podnikatelem byl Glábek z Čáslavě. Stavbu majal v dražbě. Práce byla dokončena 4. března 1841. Nový dřevěný most v. 1839.
Náklad činil 9.558 klatých konv. čísla.

Roku 1842 proskakovaly v našem kraji pověsti o stavbě dráhy. Plány o projektu se křivily. Stavbu začalo v říjnu v. 1843, dokončena v srpnu v. 1845. Stavba dráhy v. 1843-45.

Dne 20. srpna v. 1845 po poledni jel po naší trati první vlak. Čeloušské nádraží bylo zdobeno chojím a květinami. Na příjezd prvního vlaku čekal magistrát, kněží, školní mládež, řemeslnické cechy s korouhvemi, oddíl kulanského pluku a velké množství občerstva.

Pravidelná doprava. Pravidelná osobní doprava byla zahájena 1. květnem 1845. Denně jezdil jeden vlak osobní, jeden pošlovní a jeden nákladní. Jízda z Pardubic do Prahy trvala 5 hodin a platilo se z Přelouče na osobu ve III. třídě 96 krejcarů, ve II. tř. 1 kralupy 32 krejcarů, v I. třídě 2 k. 16 krejcarů, kteréž sarky povději slouply.

Práva dráhy přinesla rovněž celému kraji a měla pro něj nesmírný význam.

Povodně
r. 1846.

V roce 1846 bylo několik povodní. Nová silnice ke Břehům a kanály v ní byly poškozeny, doprava po ní zastavena. Po dobu oprav bylo nutno řídit pod náspem silnice provizorní cestu.

Rok 1848.

V bouřlivém roce 1848 bylo poselstvo, jedoucí dne 19. března z Prahy do Vídně a veroucí císaři požádavky, v Přelouči na nádraží slavnostně uvítáno velikými nástupy občerstva a střelbou z hmoždíků. Rovněž při návratu byla dne 27. III. 1848 delegace pozdravena tisíci lidmi z města a okolních obcí.

Franz. Josef I.
1848-1916.

V tomto roce vzdal se trůnu Ferdinand V. ve prospěch Františka Josefa I. (1848-1916), tehdy 18 ti-

lelého.

Roku 1849 byla na nákladě císařského patentu, zrušení
resp. zákonem, robota všude zrušena, u nás na roboty
Cardubického již jen ona peněžitá „běžící robotní
n. 1849.
povinnost.“ (tisk strany 73. - 75.)

Převodli kde předpis na vídeňskou měnu, -
„šajny“, - konvenční měnu převodli na „stříbro“,
čímž hodnota klesla na $\frac{2}{5}$; u toho vyloučili $\frac{1}{3}$ na
daně, $\frac{1}{3}$ kapitalizovali k holovému nebo postupné-
mu splacení - a $\frac{1}{3}$ ročně se platila ještě nějaký
čas dále. Tak bylo vybavení k roboty proveditelné
a smesitelné. -

Dne 1. července 1850 onemocněl cholerou ve Cholera
Břehách Václav Miščík, bednář. Byl to první ve Břehách
případ této nemoci na Přeloučsku. Nemoc se n. 1850.
potom epidemicky šířila po celém kraji. V čer-
venci a srpnu onemocnělo cholerou v přeloučské
farnosti 236 osob, u nich zemřelo 89.

V roce 1851 postaven nákladem obce proti hostin- Postavení
ci č. 11. kříž. Vysvěcen 15. června. Kdáv se, že byl kříž n. 1851.
kbidován na poděkování za odvrácení
epidemie cholery.

Husáři Od 1. ledna do 6. května r. 1853 leželi ve Břehách
ve Břehách husáři - „graf Lehlick husaren“.

r. 1853 a 1855. Roku 1854 lichtensteinskí husáři, II. éla,
III. eskadrona.

Prodej V roce 1855 pardubické panství prodáno ke kry-
panství 1855. ti státního dluhu Národní banky ve Vídni.
(155 milionů klatých kor., měny činil stát dluh.)

Nová měna Od 1. 11. 1858 zavedeno v Rakousku na místě
r. 1858. čísla konvenčního čísla rakouské. Nový klatý
se dělí na 100 krejcarů.

Konstituce V roce 1860 rozhodl se císař dále křivení kon-
r. 1860. stituční celé říši. Při měnovních volbách, ko-
maných ve dnech 18. - 20. března 1860, zvolen za
pardubický venkovský okres poslancem kná-
mý vlastenec a bojovník za národní práva
Václav Couv, valský mlynář. -

V dražbě, konané ve dnech 24. a 25. června
r. 1863, prodala Národní banka ve Vídni
majitele pardubické panství C. k. priv. i věnnému
panství. ústavu a rytíři Leopoldu Lämelovi za cenu
4,151.000 klatých.

V tomto čase mělo panství 140 čtver. mil,

5 měst, 2 městyse, 165 vesnic a 30.495 jiter 920 čter. sáhu pomezí. Lito kupci koupené kboží ještě dále parcelovali. Noví majitelé se snažili k panství co nejvíce vytěžit. Rybníky přeměňovány v pole, v lesích pláno.

Roku 1881 koupil panství za 2,000.000 klatých baron dr. Richard Gräseke z Wartenberku a držel je až do státního převratu, kdy přešlo v majetek okresního správního výboru.

Hánek a Kamenickou horu koupil pardubský Musejní spolek. —

Válka prusko-rakouská, vyhlášená 21./VI. 1866, měla živý ohlas i v naší obci. Obec nebyla sice jejím přímým dějištěm, ale její polohou u důležitého přechodu přes Labe byla svědkem válečných příprav i jevi, které válka s sebou přinesla.

Válka
z. 1866.

Po vyhlášení války ubíraly se naši obci ke Čeloučím proudy uprchlíků z míst, kde válka už začala. Dne 29. června přijel do čeloučského nádraží vlak s 200 raněnými u Skalce, Náchoda a j.

V den rozhodné bitvy dne 3. července bylo u nás slyšeli od Sadové houkání děl.

Ve čtvrtek dne 5. července 1866 o 10. hodině přilákali první Prusové od Týrova ke Přebouči. Nejprve hlídka, po ní pakola čelnější, konečně dělostřelce s generálem Mannsteinem.

V Přebouči zrekvizovány zásoby vojenského dodavatele R. Wintermiller.

Ve dnech 5. až 8. července přiláhalo do Přebouče vojsko prince Bedřicha Karla. Sam přijel dne 7. července a nařídil městu opatřiti potřebné potraviny pro 10.000 mužů a 3.000 koní. —

Chování pruského vojska vůči našemu občanstvu bylo celkem dosti slušné. —

S vojskem dostavili se do našeho kraje i pravidelní váleční hosté: bída a cholera.

Cholera
r. 1866.

Cholera zemřelo v Přebouči 52 Prusů a 129 příslušníků. —

Břehy,
výlohy.

Poslední vojáci opustili Přebouč dne 13. ráno, okolní vesnice vyklidili nadobro teprve v den sv. Václava.

že i naše obec měla s vojskem rydání,

svědčí zápis v pokladní knize z tohoto roku: dne 10. listopadu jsou účtovány „výlohy s nepřátelským vojskem“ kupci a hostinskému Weisensteinovi v sumě 33 klatých 61 krejcarů.

V témže roce jsou účtovány v uvedené knize třikrát odvodní výdaje, a sice:

12. dubna 1 kl. 16 kr., 16. června 5 kl. 10 kr. a 10. listopadu 4 kl. 85 krejcarů. —

V roce 1880 budován přes Labe nový železný most. Byl zhotoven ve Vojtěšské ulici na Kladrně. Podnikatelem byl stavitel Staněk z Chrudimě. Po dobu stavby byl zbudován přes Labe most provizorní, k němuž křížena cesta přes obecní louku.

Železný
most
r. 1880.

Obec Břežky žádala od císaře náhradu za poškození pozemků ve výši 200 klatých. Komise odhadla dne 22. října r. 1880 škodu na 150 klatých a tento obnos obci vyplacen.

V roce 1893 dala městská rada v Bohdaneči podnik k jednání o stavbě spojovací dráhy z Hradce Králové přes Bohdaneč a Břežky do Čelou-
č. Výbor, sestavený ze zástupců účastníků

Projekt
dráhy
Hradec Králové -
Čelouč.

obci dosáhl již zásadního svolení k vyměření trati. Projekt však uskutečněn nebyl. —

Požár V roce 1901 vyhořel ve Břehách hostinec č. 11. a přestavěn na dnešní stav.

čís. 11. Při požáru shořela stodola a „maštele“ Genové Kuliny, t. č. starosty obce v č. 28.

Nová Roku 1901 zbořena stará hasičská zbrojnice a hasičská nově sbudována na nynější stav nákladem hostin-
stanice střevo a obchodníka Josefa Kopperle n. čísla 11. —
r. 1901. —

R. 1902-3 Od 5. února 1902 do 7. května 1903 vlastní ve Břehách dům čis. 23. ^{Emilie Paprta} ~~franciška~~ ^{režis} Kildlová, operní pěvkyně světového jména; vystupovala pod pseudonymem Emma Destinová.

(Tím slat „Vynikající občane...“ na str. 236.) —

Požár V červenci r. 1906 vypukl v čísle 47. požár a nabyt rozměru, jakých nebylo v obci pamětníků. Zachvátil a mničil čísla:

47. (František Šelina),

2. (Čeněk Šelina),

10. (Josef Kočánek),

9. (Josef Krýšlíček),

43. (František Korbel), od toho stodoła u čísla 42.,
 7. (Jan Řehák a Josef Hrobaň),
 46. (Lidmila Marešová),
 36. (Josef Mareš),
 35. (František Mencák).

Celkem vyhořelo 9 čísel, částečné škody způsobeny u čísel 3, 8. a 42.

V roce 1910 konal první český letec inženýr Jan Kašpara v Pardubicích první pokusy v letectví. Co prvé vynesl se nad zemí v pondělí dne 8. dubna 1910. Na stroji, který si sám sestavil, podařilo se mu přeletět vojenské cvičiště ve výšce asi 20 m a šťastně přistát.

Počátky
letectví
v. 1910.

Co dalších úspěších uspořádal několik veřejných leteckých produkcí a uskutečnil i lety měřiměstské a dálkové. Prvním dálkovým letem inž. Kašpara byl let Pardubice - Praha dne 13. května 1911. —

V letech 1910 - 11 prováděna v úseku Píleouš - Kohenice regulace Labe.

Regulace
Labe 1910 -
1911. -

Dne 2. prosince 1913 mřížena v Píleouši expositura okresního úřadu. Prvním jejím

Expositura.

správcem byl c. k. okresní komisař dr. J. Zelinka.

Prélouč
válka
1914-18. V neděli dne 26. července 1914 vyhlásila rakouská vláda mobilizaci. Kluké plakáty, vyvěšené v obci, způsobily mezi občanstvem zděšení. Lid byl zdrcen, neboť skoro u každého stavení někdo odcházel do války.

Bylo povoláno 19 ročníků mužů ve stáří od 21 do 39 let.

V Prélouči bylo nádraží i prostranství před ním přeplněno. Pořadatelé udržovali pořádek, by nedošlo k neštěstí při příjezdu a odjezdu vlaků.

V prvním týdnu války konaly se odvozy koní a naryzeny soupisy dobytka.

Ke Prélouči vřelo několik koní (Kooelný Václav 2, Šejvl Frant. 2, Marička Josef 2, Michalec Josef 1 koně) na vojenské přípřeže, takže již od počátku války nastal v obci nedostatek potahů na polní práce. —

Podávky obilí vymáhány реквизиčními konanými na asistenci vojáků.

Při реквизиici, konané v březnu 1917, měla obec s ubytováním komise 121.25 Kč výloh.

Ceny živobních potřeb stouply, měkče kvo-
řů časem kmitelo k obchodu úplně (textilie,
kůže a j.). Postavil se všeobecný nedostatek
pokrmů a surovin.

V roce 1917 sbírány mosazné, měděné, cí-
nové a bronzové předměty, snímány i kostel-
ní kovny. V tomto roce zrekvizován ve Bře-
hách obeců kvoček, umístěný na hasičské
zbrojnici. Kvoček vážil 18½ kg, za 1 kg váhy
zaplacený 4 Kč.

Ve druhém roce války postáno do obce asi
20 polských uprchlíků v Kalíči. Byli uby-
továni v sále Kopperlova hostince, 2 rodi-
ny najaly si byt v č. 23. v Novobřích, 1 rodi-
na v č. 6. v Machů.

Ve mlýně ve Týnově střídala se dvoučlenná
vojenská hlídka v domku nad exárním mle-
lím.

Během války sbírány na součinnosti školních
děti odpadky textilií, malinové a ostružinové listy.

Občané nuceni upisovali válečné příspěvky.

Odehodem mužů do války nastal nedostatek pracovních sil. Nebylo čeledí a potahů.

- Protože ponděží povolávání k odvodům i mladíci 18 let, musily polní práce obstarávali ženy, starci i děti.

Občas přicházely do obce smutné zprávy o křivkách na životech. Naši obci bylo přisouzeno nelibostným osudem, aby zaplatila světové válce 1914-18 kvádrně léžkou a neúměrně vysokou daň kve.

jména
radých.

Obětí války stali se tyto občané :

1. Malíčka Josef,	stár	28	roků,
2. Kopřiva Bohuslav,	"	19	"
3. Šelina Václav,	"	29	"
4. Sakař Václav,	"	26	"
5. Kulin Václav,	"	23	"
6. Škrudl Václav,	"	23	"
7. Pěšinský Hynek,	"	36	"
8. Štěpánek Jan,	"	34	"
9. Mareš Jan,	"	23	"
10. Tomásek František,	"	22	"

11.	Tomášek Václav,	slán	24	roky,
12.	Vojtů Karel,	"	43	"
13.	Nekvapil Josef,	"	24	"
14.	Mareš Karel,	"	19	"
15.	Šmejchal Adolf,	"	25	"
16.	Šmejchal Jan,	"	23	"
17.	Machač Václav,	"	48	"
18.	Mareš Václav,	"	51	"

Vděčná obec uctila památku těchto padlých
sbudováním památníku, který byl odhalen dne
17. října 1920. Pomník je dílem kamenického mistra
Vávry z Přelouče. Představuje vítězného voja-
kova stojícího nad mrtvým olem.

Pomník
padlých.

Vedle jmen padlých občanů je na podstavci
pomníku nápis: „V kovech vašich po světě
vzkroušených nechtě zdá se vám o dosažené
svobodě naší! - 1914-1918. - Věnují občané.“ -

Památník je umístěn při silnici k Týpovu
mezi domy číslo 103 a 108.

(Náklad při budování tohoto pomníku
činil: úhel kamenná Vávry 9.000 Kč,

úprava terénu, doprava a postavení pomníku
2.137.60 Kč, úhrnem 11.137.60 Kč.

Úhrada: Příjem při slavnosti odhalení
pomníku 3.073 Kč, vbylek 8.064.60 úhradem obecní
přirážkou v roce 1921.) -

Španělská
chřipka
r. 1918.

Všeoobecná radost a nadšení z ukončení
a výsledku války byla v roce 1918 zkalena
epidemií španělské chřipky, která zachvátila
mnoho všeho obyvatelstvo obce a vyžádala
si i mnoho obětí na životech. -

Někteří občané vrátili se domů s bojiště
s podlomným zdravotím a stali se po má-
vratu domů obětí válečných útrap. Mezi ty-
to oběti války patří František Šejbal, kolník
a majitel pily, vrchní starosta obce a před-
seda místní školní rady.

+ Št. Šejbal
r. 1918.

zemřel dne 24. listopadu 1918. -

Nedostatek
a drahota
po válce.

Výživovací poměry byly po ukončení války
ještě dlouho velmi, překotně vysoké ceny
všech živých potřeb, obuvi a šatstva se
komně dlouho ještě držely. Tak na př. pracovní
boty stály koncem r. 1918 Kč 480. (Matič J. Michalec.)

Pardubické panství, v držení barona Frasche z Warlinberku, bylo v roce 1920 na základě zákona o dělení pozemků parcelováno.

Parcelace
velkostatků
r. 1920a
1921.

V zasedání správního výboru pozemkového úřadu dne 31. ledna 1921 byly přiděleny městu Přelouči z revíru týkovského oddíly 11. a 12., nacházející se uprostřed od silnice k Bohdaneči, na ceně 97.820 Kč. Odevzdání přiděleného lesa provedeno ve dnech 27. a 28. června r. 1921.

Okresu přeloučskému bylo dne 1. ledna 1921 přiděleno: revír semínský v rozloze 262,39 ha, revír Týkov v rozloze 627,62 ha, louka kermov a tra ve výměře 114 ha; úhynem 1.004,01 ha a některé stavební parcely, mezi nimiž je jmenována myslivna ve Týkově, hájovna v Přeloučích, na Slovičkách a u Poprčského rybníka.

V katastru obce Břehy vyplacněn především „dlouhopacht“ a „břehský rybník“.

Tento měl dlouhá léta v nájmu J. Macháček, mlhynář ve Týkově. Poslední nájemní smlouva byla však ukončena v říjnu r. 1918

s Františkem Chvojkou, majitelem cihelny v Živanicích. Ze této smlouvy pronajímala správa velkostatků část „břežského rybníka“ ve výměře 30 ha 14 a 88 m² na úhrnou cenu 6.180,50 Kč ročního nájemného.

František Chvojka neměl však pole dlouho v držení, neboť již 16. dubna 1919 uzavřel s několika březšskými občany smlouvu o převzetí nájmu.

Nájemcům byly podle jednotlivé díly při parcelaci přiděleny.

Ze drobného přidělu pozalo v našem katastru asi 140 korců polí.

Přídělová cena činila asi 700 Kč na korec. —

Stavba
vdymadla,
elektrárny
a mostu
r. 1921-1926.

V letech 1921-1926 prováděno na Labi stavba vdymadla, hydroelektrárny a železobetonového mostu. Při té příležitosti silnice Píseň - Břežky rozšířena o 1½ m. Převěně mostky (5) a měkčené propusti v tělese státní silnice křiženy. Světlost těchto propustí činila do té doby 142 m délky.

Nad Neradským poločkem sbudován nový betonový most v šířce 14 m.

Železobetonový most přes Labe odvedán veřejnému provozu v červenci r. 1926 (po povodni). -

Dne 21. července 1925 ve stodole rolníka Josefa Michalce v č. 1. následkem krátkého spojení elektrického vedení počár a nachválil čísla: 37, 30, 29, 50, 49. a 12 - celkem 7 čísel.

Počár
r. 1925.

Přeloučský cukrovar dovážel posilěným křemem v Čepí cihly vlastním autem. -

1. ledna 1926 rozlilo se Labe u řečiště a zalopilo obec. V červnu téhož roku se kapla-va opakovala. Tato povodeň byla největší od roku 1891. -

Povodeň
v r. 1926.

Dne 29. května 1929 nastal v továrně na tráskaviny v Semtině výbuch, který bylo slyšeti i v naší obci. Oběti: 7 mrtvých, mnoho zraněných - značné škody věcné. -

Výbuch
v Semtině
r. 1929.

zimou roku 1929 byla tak krutá, že nebylo pamětníka podobné. V zimě toho roku dosáhly u nás mrazy výše -37°C . Kruté mrazy zničily spousty ovocných stromů. -

Zima
r. 1929.

Klichůce
r. 1930.

Dne 4. července 1930 přihnala se k 7. hodině večerní od nápadu věčná smršť a působila v 15 minutách nejen u nás, ale ve větší části okresu v Čechách a na Moravě milionové škody. -

Další události a data jsou rozvrženy do jednotlivých následujících stálí - nebo kamnamenaných v posledním oddíle "Klípný posledních let."

Mlýn ve Břehách.

Prvním průmyslovým podnikem v naší obci byl mlýn.

Mlýny byly v dávných dobách podniky tak důležitými, že již ve XIV. století byla poddaným uložena povinnost, ukárali se toho potřebova, pracovali zdarma na mlýnech, jejich opravách, stavbách, zejména však vřekli stavební materiál.

První zmínku o mlýně ve Břehách čteme v urbáři pardubického panství z roku 1494:

„Mlýn Břehský: Ten jest obrácen ku prospěchu pána JMti. Ten se jest najal na 6 kop do roka, v m. jiu platí 3 kopy, v m. Slavle též 3 kopy.

Ten se zase najal ješkovi, jakož toho cedule řekaná s ním jest, i má platiti

každého ovoku 2 $\frac{1}{2}$ kopy groší."

Jak se zkopisů patrně, mlýn ve Břehách patřil pardubické vrchnosti, v citovaném čase Vilémovi z Pernštýna.

Dne 5. prosince roku 1507 prodali úředníci Viléma z Pernštýna: hejtmán Jan Bartošovský z Labouně a šlynek z Heřmanína mlýn ve Břehách mlynáři Šimonovi. V urbáři o tom čleme:

"Šimon přijal ten mlýn pod plat 6 kop groší - a Šimon ten mlýn bude moci prodati, profrajmarčiti a učiniti jako s svým vlastním. Opravy nese on sám. Kdyby se mlýn rovil, má sobě jiný vystavěti, kameny, železa a kola na ně opatřiti, než JMt má jemu každý rok jeden provazec dřev dávati k palivu."

Ke splnění těchto podmínek podepsali se rukojmí: Jiřík, rychtář a Jiřík Borovec ze Břehů, Huba Heřman, Palatka, Jíra Bláhův a Rejny z Rohynic, Bartoš Kalhus a Martin Hloušek z Pílovic, z Hlaviny

mach. - „Kdyby v těch vrchnostaných rukojmí někdo umřel, tedy místalí rukojmí mají jiné rukojmí dostaviti místo zemřelých, pokud by se úředníkem zdálo.“

V urbáři z roku 1563 je o mlýnárni ve Břehách napsáno:

„Martin mlýnárů platí každého owoku 3 kopry, když v mlýnu, kterýž na něj skupník udělal, 12 $\frac{1}{2}$ gr.“

s 15 jiter klučeníny pod strouhou proti mlýnu každého owoku 15 gr.,

s louky od Maluše každého $\frac{1}{2}$ gr.,

s 2 $\frac{1}{2}$ jiter kopaniny nad bahny každého 3 groše.“

Mlýn ve Břehách buď vyhořel, nebo byl zrušen, protože již v urbáři z roku 1588 o dalších mení o něm zmínky.

Kde tento mlýn stál, není známo. -

Mlýn ve Týrově.

V době Viléma z Pernštýna - kolem roku 1513 - byl zbudován na Opalovickém kanále mlýn a dáno mu jméno dle lesa Týrov. Mlýn byl majetkem pardubického panství, ale byl jím pronajímán.

V letech 1548-1558 měl jej v nájmu mlýnář Martin, po něm pokračovali synové do roku 1574.

Poději bývalo nájemcem týrovského mlýna městečko Čelouč. V druhé polovině 16. století platilo z něho do panstvího důchodu 7 kop 1 groš český, z nově přistavěného stupníku 1/2 kopy grošů.

Ke císaři Maximiliánu II. (1564-1576) ucházelo se městečko o koupi mlýna.

Císař odprodej mlýna od panství povolil, koupe uskutečněna roku 1574. (Viz str. 30.)

Přidavky (inventář) při prodeji výkovského
mlýna roku 1574 byly tyto:

krávy, dojné 3, hny s kousem 3, slepice
s kohoutem 10, kolečko obedněné, lopata kova-
ná, sekera do dřeva, vidle železné k hnojí 1,
k senu 1, žebřík k slavení, kola na vodě 3,
kola palečnů 3, kamenů mlýnských 6,
žďerů na kamenu stupním 1, koše, do kle-
ných se obilů na mlýny nasejpa, 3, násyp-
ka 1, žďerů na hřidelí 12, čepů železných
v hřidelí 6, žďerů na kladnici 12, oškrty 3,
špice 3, kůhly, do kterých se mouka sypje,
2, pytlíčky žitné 3, stup 6, úlek k týmž
stupám 1, sochor nový železný 1, kčice 2,
stihl a díže.

Žbroj tato: přední a zadní kus, pikl-
haub, obojček, kučnice, meč, půl háku.

(Poznámka pisatele kroniky k seznamu
žbroje: Přední a zadní kus byl pancíř na prsa
a na záda, obě části se v bocích a na ramenou
spojovaly řemínky. Piklhaub byla přilba,
obojček chraničko na krk, kučnice jezdecká

pistole, pušhaku byla puška. Ale seznamu zbroje byl výrovský mlynář povinen vypraviti v čas pohotovosti jednoho zence.

O kemské pohotovosti viz poznámku na str. 28-9.)

K předavkům při prodeji mlýna ve Týkově patřilo ještě „obilí na poli na okrim seté a do stodoly sklizené, jaké jest koliv, i píce všecka, jakov i kila po dvou korcích.“

Co uskutečnění koupě městečko Čelouč výrovský mlýn pronajímalo.

Roku 1585 byl nájemcem mlýna Václav Gladomel, od r. 1594-1612 mlynář Diviš, od roku 1612 Václav Rokos.

Na úsah Ferdinanda II. - v roce 1629 - ocitlo se město Čelouč ve finanční tísní následkem neúrody a příchodu vojska a potřebovalo nutně peněz na vydobývání poluxení městských privilegií.

Proti pokladna města byla prádná, obrátili se purkmistr a konšelé na výrovského mlynáře Rokosa se žádostí o

půjčku. Mlynář jejich žádosti vyhověl a půjčil jim 100 kop míšenských. Purkmistr a koušelé slíbili tento dluh splatiti při sv. Havle roku 1631. Do tohoto data měl mlynář Rokos mlýn od přeloučských majatel. Kdyby jej po této době dále majal, stane se mu půjčené peníze na místě nájmu. -

Došlo-li u mlynáře Rokosa k prodloužení nájemního období, není známo. -

V právě trvajícím válece třicetileté byl mlýn se týmově zpuslošen. Novou vbudován byl roku 1650 a opětě pronajmán.

Dalšími nájemci byli:

Václav Tějnovský. Tento mlynář byl i se ženou zapsán roku 1671 v seznamu osob, které vedly „neřádný život“, neboť se toho roku nedostavil ke spovědi a přijímání.

(Podrobnosti viz na straně 53.)

Jan Šumpel (1682 - 1692), platil průměrně ročně 155 - 170 kop míšenských nájmu.

Tento mlynář musil vykonati roku 1685 přísahu na řádné mletí v turecké válce.

Mikuláš Piller (1693-1694), 180 kop míšenských,

Václav Čížek (1694-1696), 190-195 " "

Jiří Formánek (1705-1721), 450 " "

a 22 korců ječmene,

Matěj Šutka (1722-1725),

Jiří Formánek (1726-1747), 650-810 klatých a

26 korců ječmene.

Mlýnáři Jiřímu Formánkovi uložili roku 1733 přeloučit kousle, „aby měl radu v uctivosti a obyčejného klení nanechal, jinak musí mlýn opustit.“

Josef Bendák (1748-1750), 560-600 klatých.

Na tohoto mlýnáře měl mlýn 4 složení s jahelkou a pilou.

Bendákovu dáno r. 1749 podmínka, aby uctivý magistrál měl v uctivosti, ve mlýně žil v pokoji, úsařským lesům, jäger- a fischpartaji dal pokoj a na rybnících škody nedělal.

Mimo uvedené nájemné v penězích měl odváděti: písaři ročně na 2 klaté žito, toliheru servusovi, kantorovi, špi-

lábníkům, poustevníkovi (viz strana 79.) a práv-
nímu poslu. Magistru měl dvádesát 50 klatých
a primátorovi 20 klatých. -

Jiří Kidek (1751-1753), 600 klatých,

Matěj Diviš (1753-1759), 600 " .

Mlynář Diviš učinil na smutečném lo-
ži roku 1759 v poslední vůli následující
odkazy:

Na kaplaci velkého oltáře v Pělouši
v chrámě sv. Jakuba 30 klatých, na kostelní
fundaci 30 kl., kaplanu Olivovi na mše 30 kl.,
na varhany 30 kl., svatopolskému kostelu
30 kl., do Cernovic na Tábořsku na funda-
ční mše 30 kl., do Lidmaně na Tábořsku
na kvelebení chrámu 30 kl., manželce Anně
100 kl., matce své Alžbětě 180 kl., bratrům
Josefovi a Františkovi po 90 kl. a sestřám
Rosálii a Marianě po 60 klatých.

Josef Pokol (1760-1767).

Mlynář Pokol najal mlýn křestlý a
častěji jej opravil. Ve mlýně se po dobu
6 týdnů nemlelo. Potom povstal dlouhý spor

o neplacení nákladů na částečnou opravu mlýna a roční nájemné.

Poměry dospěly během trvání sporu tak daleko, že konečně pardubický hejtmán F. Wirth nařídil, aby byl do mlýna zaveden doktor ze strany městské.

Spor mezi Přeloučci a týkovským mlýnářem stal se ve veřejnosti tak populární, že o něm vznikla v roce 1767 dokonce v okolí píseň jako skladatel posměšné písničky byl v podezření přeloučský soused Josef Svoboda.

Dne 1. prosince r. 1767 byl koušely v té věci vyslyšen. Vymlouval se, že píseň slyšel zpívat ve vsi Bravěch.

Přoda, že se popěvek nezachoval. —

Týkovský mlýn neměl povinnosti robovnické. Ve výkazech o robově z této doby je uváděno: „č. 32.: Mlýn k městu Přelouči náležející. Robovní povinnost: 0.“ —

Další nájemci mlýna:
Jan Peříček (1768 - 1774),

Václav Macháček (1774-1808).

V roce 1776 mlýn již nevyhovoval a bylo rozhodnuto jej nově vystavět. Proto obec přeloučská žádala v nedostatku peněžních prostředků ředitelství komorních panství, aby směla mlýn prodati v dědičný nájem. Její žádost byla vyřízena příkznivě dne 25. května r. 1776.

Dědičný roční nájem byl stanoven 429 hl.

Dne 14. října roku 1776 byl mlýn ve výměně s čtveř složením, jahelkou, kypříkem, sloupaní a pilou, též k němu od starodávna patřícími kolemi, lukami, s nářadím mlýnským podrobně stanoveným, prodán Václavu Macháčkoví, manželsce, dítkám jejich a dědicům za 2.050 klatých.

Imlouva byla pak 1. února r. 1777 schválena správou pardubického panství. Původně byla kapsána jen v úředních spisech pardubického panství. Teprve dne 14. prosince r. 1808, při odevzdání mlýna synu Josefu Macháčkoví (1808-1835) byla kapsána do městské knihy gruntovní v IX.

str. 58. - a pak při odevzdání
Janu Macháčkovi (1835-1893) dne 3. listopadu
r. 1835 v gruntovní knize XII, str. 296.

Kávanky, vápnoucí na mlýně v různých
dobách, byly vyvazovací komisí dne
3. května r. 1852 prohlášeny za křižené.

Výkupní jistina stanovena obnosem 3.945 ml.
(Protokol vyvazovací komise z 3. května r. 1852.)

Od roku 1893 - 1905 vlastní mlýn ve
Výrově Jan Macháček a Anna,

od roku 1905 až po dnešní dobu Jan
Macháček a Augustina.

Rod Macháčekův dělí mlýn nepřetr-
žitě od roku 1776 do současné doby,
dosud celkem (do r. 1940) 164 roky.

Pořad mlýna
r. 1913.

Mlýn ve Výrově vyhořel dne 30. prosince
r. 1913, znovu vystavěn do srpna r. 1914.
Byl opraven na tehdejší dobu moderním
strojovým zařízení a v tomto vyba-
vení trvá a je v činnosti.

Vilva při mlýně sbudována v nynější podobě v roce 1921.

Dnešní majitelé mlýna Jan a Augustina Macháčkovi žijí od r. 1933 jako soukromníci v Pardubicích. jsou bedělci.

Od 1. března r. 1933 hospodaří na mlýně nájemce František Lašovička, narozený dne 8. listopadu 1898 v Nížkově u Německého Brodu. Před příchodem do Týrova měl najatý mlýn v Čáslavi.

Nájemce mlýna František Lašovička platí majitelům mlýna manželům Macháčkovým ročně 120.000 Kč nájemného.

Současný stav mlýna počátkem r. 1940:
(dle sdělení mlýnaře Fr. Lašovičky.)

Dynamo na stejnosměrný proud o výkonnosti 30 kWh. Elektrický proud dodáván i do čísel 53. (hostinec), 31. (myslivna) a 40. (škola).

Francisova turbína o výkonu 113 HP.

Čistilna obilí s loupačkou a kardačkou,

8 párů válců pšeničných, 5 párů válců žitných,
 2 páry kamení francouzských (na domílání),
 1 pár kamení na šrotování,
 přeslišné rovinné vysevače (plansichky),
 krupník s výkonem as 15 q na 24 hodiny,
 jahelka " " " 25 q " 24 " ,
 2 mícháčky válcové moučné,
 2 " " obrubové.

Výkonnost mlýna na 24 hodiny:

100 q pšenice, 70 q žita.

Mleli se může současně žito i pšenice.

Mlýn ve Týrově je asi 90% mlýn
obchodní (90% moučných výrobků
z vlastního obilí se dodává obchodní-
kům a pekařům),

asi 10% je mletí selského.

Do roku 1913 byla při mlýně v
provozu pila. V uvedeném roce byla
zničena požárem a nebyla již obnove-
na.

Podzemky: Ke mlýnu patří asi 23 korce polí (většinou písčitých), 30 korců luk se nakrmaní a 2 korce lesa.

Personál: 1 stárek, 4 mládci krupičkáři, 2 mládci nasypači, 2 mládci k výměně mouky na obilí, 1 úřednice, 1 šofér, 1 návozník, 2 koči, 2 služky; celkem 16 osob.

Nářadí a povozy: nákladní auto na 2 t, osobní auto, 2 koňské povozy na pneumatikách, 4 hospodářské povozy, řezačka na elektrický pohon, kací stroj, sečí stroj, vyravač bramborů, brány, pluh, válce a j. nářadí.

Živý inventář: 2 páry koní, 12 kusů dobytka hovězího, 43 vepřů, asi 120 slepic a j.

Roční obrát mlýna činí asi 3½ mil. Kč.

Opalovičský kanál.*

Spád Opalovičské sloty od Bohdaneč
k Týrovu činí 0,10 ‰.

Čištění
kanálu.

Koryto kanálu musí být každoročně
čištěno od nánosů bahna. Děje se tak kpra-
vidla v měsíci červnu - přede hněmí.

V Opalovičích se k tomu účelu ka-
staví přívod vody do koryta kanálu.

Tomuto uzavření přítoku vody se zde
říká „srážka“. Nyní se práce současně
v přemě stanovených úsecích na odstraňo-
vání nánosů. Týrovský mlynář je povi-
nen čistiti strouhu od splavu nad mly-
nem po hostince „Na cikánci.“ —

Protože koryto Opalovičského kaná-
lu je v některých místech sbudováno

* O sbudování Opalovičského kanálu viz str. 13.

výše, než je rovina k němu přilehlých
potomků, dochází občas k prolivení hrá-
ze. Tak se stalo na př. dne 19. prosince r. 1930.

Prolivení
hráze r. 1930.

V noci ke sobotě na neděli prouvala
voda hráze v pravém břehu v místech
proti škole ve Týrově - vyhnula se mlýnu
a varila si cestu do lesa.

Mlýn se nestavil. Mlýnář Jan Machá-
ček snažil se s mnohými občany vodu
nechytiti a vésti opět na mlýn, leč
marně. S lidem, povoláním sem k po-
rybního úřadu v Bohdanečích, se tento
úkol nedal a odjeli s nepověřenou.

Druzí velkostatek pardubický pově-
řil výkovského nadlesního Josefa Grána,
aby dal stádu vésti opět do starého
koryta. Úřad nedal tuto práci staviteli
Old. Dimechalovi z Přelouče, jenž s 20
lidmi pracoval přes 14 dní, než se
mu podařilo vodu nechytiti.

Náklad na tuto opravu činil asi
22.000 Kč. —

Ryby
v kanále.

V líních Opalovichého kanálu žijí
ryby: kapr, štika, panna, bělice, lín, ejn,
karaas a úhoř.

Loví se hlavně v době „sráňky“.

Výpoušský mlynář má právo rybolovu
v úseku od splavu po hostinec „Na cikánci“.

Obecná škola ve Týřově.

Do roku 1820 navštěvovaly děti ve Břehův obecnou školu v Pělončici.

V roce 1820 spojily se obce Břehy, Lohenice a Mělíče a dohodly se zříditi si společnou jednotřídní školu. Usneseno, aby škola byla budována v Lohenicích a úmysl tento uskutečněn.

Škola
v Lohenicích.

Při komisi, konané dne 12. února 1820, bylo obce se zavázaly vydržovati učitele následujícími příspěvky: Lohenice 36 klatých, Břehy (měly lehdy 22 školou povinných dítek) 24 kl. 32 kr. a Mělíče 10 klatých. Naturnální příspěvky činily: Od obce Lohenice užívání 1 korce pole a fůra sena v odhadní ceně 10 klatých, k mytáření školy poskytovaly obce celkem 7 sáhů dříví.

Příjmy
učitele
r. 1820.

Protokolem k 12. června 1827 navázaly se uvedené obce ještě přispívali svému učiteli obnovení v poměru dle přímých daní: Kohenice 9 hl. 10 kv., Břehy 9 hl. 29 kv. a Mělice 3 hl. 27 kv.

První učitelé.

Jméno prvního učitele v Kohenicích není známo. Po něm vyučovali tu učitelé Rosilek, Plíšek a Matěj Topolský.

Požár

školy r. 1832.

Na poslední jmenovaného škola dne 7. listopadu 1832 shořela a učitel Topolský přišel požárem v všechny svůj majetek. Aby se mu škoda aspoň částečně nahradila, konala se v jeho prospěch mezi občanstvem sbírka.

Škola v majetě místnosti.

Po zničení školy požárem byla místnost pro školu majata v Kohenicích u Josefa Bartoně na roční nájemné 20 klatých.

První učitelé.

Po úmrtí Matěje Topolského v roce asi 1836 dosadili si občané přístole-
ných obcí v své vůli na učitele Josefa Krouhla z Praskačky. Bolo vše tak učí-

nili bez svolení farního úřadu v Čelouči, dosadila tato duchovní vrchnost na školu do Kohenic Emanuela Nováka z Čelouče.

Leč občané trvali na svém. Učitelé ustanovenému proti jejich vůli nechtěli posílati děti do školy a na farní úřad čeloučský, si stěžovali u konsistoře v Hradci Králové. Tato, aby nebylo vyhověno té ani one straně, ustanovila tu učitelem Františka Tacka.

Plalo se kolem roku 1838.

Kam přišel učitel Kroužil menší známou. Emanuel Novák obdržel místo v Labské Týnici, pondějí přišel do Čelouče.

František Tacek působil v Kohenicích jen krátkou dobu a odstěhoval se do Klenovky.

Co něm sem přišel z Čelouče učitel Poliček, na krátký čas se však opět vzdal do Kohenic Emanuel Novák.

Protože v této době přískolené obce májemné ze školní místnosti platily liknavě,

Výpovědi
školy.

Josef Barton jím školu vypověděl. Feliksov se náhradní mětnice v obci již nenašla, byla škola přeložena k Kohenic do Břehů a nice do čísla 24. k Václavu Štěpánkovi.

V tomto čase se však již uvažovalo o stavbě školní budovy a jejím umístění.

Dne 2. ledna r. 1840 přišla od vrchního úřadu k Pardubic jako od úřadu palomátního komise, aby určila pro namýšlenou stavbu školy příhodné místo.

Místo
pro školu.

Rozhodnuto, že škola nebude budována v Kohenicích ani ve Břehách, neboť k oběma těmto obcím nebývalo pro často se opakující labské povodně přístup, takže by vyučování musilo býti vždy po dobu náloz přerušeno.

Cito vyhlédnuto místo na panství povemku ve Týnově v katastru obce Břehů.

Školní
obvod.

Zároveň uloženo nový školní obvod: Mělice odškoleny a připojeny ke škole do Živanic, od živanické školy odděleny Bře-

lovice a spojeny s obcemi Břehy a Lohenicemi ve školní obvod kol školy ve Týrově. ●

Místo pro školu ve Týrově bylo voleno šťastně, neboť všechny tři přiskolené obce měly školu ve něm středem a od každé k ní bylo ke škole spojení pohodlnou cestou.

Hlavní náklad na stavbu školy nesl vrchní úřad v Pardubicích, občané dali ruční práci a obstarali dovoz stavebních hmot.

Škola byla otevřena po vysvěcení dne 10. května 1844 a v pořadí domů obce Břehů dáno jí číslo 40.

Otevření
školy r. 1844.

Při zahájení vyučování v nové školní budově ve Týrově činil počet žáků 100: ke Břehům 36, k Lohenic 39 a k Čelovic 25.

Počet
dětí.

Počet dětí stoupal. V roce 1854 navštěvovalo školu 113 dětí. (B. 35, L. 44, P. 34)

De fassen, stvrzené c. k. státní učitelkou v Praze k 17. listopadu r. 1854, činilo státní učitele 195 kř. 25 kř. a 7 sáhů dříví pro školu.

Státní
učitele
r. 1854.

Pěče obce
o rodinu uč.

Na Pědný den r. 1868 učitel E. Novák onemocněl, dne 1. ledna 1869 zemřel. Na škole působil 24 roky. Po něm zůstala vdova Viktorie s pěti nezaspálenými dětmi bez nároku na pensii. Protože rodina v oběch oblíbeného učitele se ocela v bídě, usnesly se přiskolené obce, že se o ni postarají. Dobrovolně se navázaly, že jí budou dávat 60 klatých podpory ročně.

Přetny přispívaly na tuto sumu 14 kl. 60 krejcarů, od roku 1874 10 kl. 95 kr.

Po úmrtí E. Nováka nebylo hned učitele, který by po něm převzal vyučování. Nevyučovalo se do 18. ledna 1869.

Uč. J. A. Škála
1869-1895.

Dne 17. ledna r. 1869 přistěhoval se do zdejší školy ze Živanic učitel Antonín Jan Škála. Posaven sem byl vikaridním úřadem ve Lvinčanech.

Učitel J. A. Škála působil na škole ve Týnově celkem 26 roků - do 6. června 1895, kdy odešel do výslužby a přemístil do Přelouče. Jeho slušné činilo r. 1877 400 klatých,

přídavek na víceletou službu 40 klakých.

V době nastoupení učitele J. A. Škály ve
Týmově r. 1869 byla místní školní rada slo-
žena takto:

Společně m. š. r.
roku 1869.

Josef Vojtěch, rolník ze Břeků č. 20, předseda,
Václav Michalec, " " " č. 1,
Václav Štěpánek, chalup. " " č. 33,
Václav Bina, rolník z Lohenic č. 32,
Václav Urban, " z Vělovic č. 1,
Václav Kalivoda, nadlezní z Týmova č. 31,
jako nástupce pardubického panství,
J. A. Škála, řídící učitel ve Týmově č. 40. —

Do roku 1873 nesla věcný náklad
na školy c. k. okremí školní rada. O povo-
lení kade i neplatné opravy bylo nutno
předem žádati. Úřad z úporných důvodů
vydání na udržování školy omezoval.

Věcný náklad.

Šak na příklad v roce 1872 žádal
řídící učitel J. A. Škála o povolení opravy
shnilých vrat, která se kácela a každý se
mohl dostat na školní dvůr. Vydaní na

opravení nových vrat bylo rozpočteno jen na obnos 4 ml. 20 kv., leč úřad úhrad na -
mítl s odůvodněním, že se opravy velmi
často pořadíjí, „čímž se úřad i kasa
oblěhují.“ (V. š. n. 8. IV. 1872.)

Stará budova
n. 1872.

Na takové šetrnosti není divu, že
budova rychle stárá a chátrá. Už
v roce 1872 - po 28 letech od výstavby -
děravou střechou přišlo nejen na půdu,
ale i do místnosti, stropy byly prohnilé
a podlahy skrouchnivělé.

Poslední místnost také trpěla přeplně -
ním kachlem.

V roce 1874 si řídící učitel Škála
stěžuje ve schůzi místní školní rady,
že jedna učitelská síla již na tolik
dětěk nepostačuje, neboť přehy posílají
57 dětí, Kohenice 64 a Bělovice 67. (188)

Počet dětí
ve tř. n. 1874:
188.

Uhrnutý počet dětí činí v tomto roce
188 a s tova se může směstnati do jedné
učebny. Tento počet dětí ve třídě také
odporuje předpisům, neboť tehdy platný

zákon dovoluje na třídu nejvýše 80 dětí.

Učitel Ptáček dále prohlašuje, že při takovém počtu dětí není mu možno udržovati pořádek, nestrádali povinností učiva, úspěšně pracovali a i při největší pilnosti a horlivosti dosahovali výsledků.

Řada důrazně, aby místní školní rada, leželi-li jí opravdu blaho školních dětí na srdci, ještě v tomto roce rozšířila školu o další třídu a postarala se ještě o jednu třídu učitelkou.

Místní školní rada bylo důvodů uvažovala a radila se o přístavbě druhé třídy.

Tehdy byli členy místní školní rady:

Václav Pěpánek,	rolník u Břehů č. 33, předseda,
Josef Vojtěšek,	" " " " 20, šk. domce,
Josef Vojtěšek,	" " " " 10,
Frant. Horýna,	" " " " 16,
Václav Selina,	" u Kohenic č. 45,
Josef Hlaváček	u Přelovic č. 3,
Josef Svoboda,	země u Týnova,
Václav Kolland,	farář u Přelouče, a

Jednání
o rozšíření
školy r. 1874.

M. šk. rada
r. 1874-76.

A. J. Škála, řídící učitel.

Přístavba druhé
třídy r. 1876.

Palo místní školní rada zadala dne 20. srpna r. 1876 přístavbu druhé třídy stavě-
li Karlu Brožovi z Pardubic za obnos 2.900 kb.
s podmínkou, aby stavba byla dokončena
do 20. října toho roku.

Kobaudace přístavby vykonána dne
3. prosince r. 1876. Při slavnosti vězení nové
učebny, konané dne následujícího, odmě-
něny dvě dívky ze Břehů, které přivítací
a děkovací řeč při tom měly, památným
stříbrným peníkem. Byli to šáci Josef
Řehák a Kateřina Divišová.

Z neznámých příčin počalo se ve II.
třídě vyučovali teprve dne 8. dubna r. 1877,
kdy sem byl dosazen jako druhý učitel
Bedřich Trojan. Ve třídě dlouho nepobyl.
Následujícího roku byl přesazen do Moravan,
po něm přišel Josef Lobin. Dále se tu vy-
středali: František Polišek, Emanuel Ve-
linský, Terenzie Chaloupecká a Jos. Ludmila.
Leč brzy nastal již nový počtu dětí

nestačily ani dvě třídy a dne 12. prosince roku 1880 nařídila c. k. okresní školní rada místní školní radě, aby školu rozšířila na troj-
třídní.

Říškolené obce se na počátku proti přístavbě stavěly namítavě, neboť od stavby druhé třídy uplynuly teprve čtyři roky a bylo třeba poskytnouti poplatníkům oddech.

Bylo hledáno důvody, aby stavba nemusila být provedena, nebo aspoň mohla být oddálena.

Uměle působenými přítlaky místní školní rada docílila, že k přístavbě třetí třídy došlo až v roce 1887. Šlo se tak má-
stavbou prvního poschodí na dosavadní budovu. Plán vypracoval V. Cervenka, stavební adjunkt z Chrudimě, stavba na-
dána staviteli Václavu Pavlíčkovi z Pardubic za 9.200 klabých s podmínkou, že prá-
ci začne dne 1. června 1887 a ukončí do 15. srpna téhož roku.

Stavba
1. poschodí
r. 1887.

Protože nebylo možno opatřiti po dobu

stavby pro školu náhradní místnosti, měla školní mládež od 1. června prodlouženě prázdniny a řidič učitel bydlil po dobu tří měsíců ve Břehách u Josefa Kraliny v číste 28. Nájemné na tuto dobu činilo 30 klatých a uhradila je místní školní rada.

Vícepráce při stavbě mály 180 ml. 98 Kč.

Nástavbu prvního patra radali následující členové místní školní rady se zastupci přístolených obcí:

Josef Vojtěšek, rolník ve Břehách č. 20, předseda,

Josef Vojtěšek, " " " " 10., I. radní,

Frant. Horyna, " " " " 16., II. " ,

Václav Šelina, starosta obce Lohovic, č. 45,

Josef Černík, " " Přelovic, č. 24,

Karel Šimon, sekretář velkostalku,

Ant. Škála, řidič učitel,

Frant. Hajzler, děkan v Přelouči. —

Na uprázdňené místo učitele došlo z řádosti, mezi nimi byla i řádost mladého podučitele z Kladna " / 2.

Františka Flose, spisovatele a pozdějšího
okresního školního inspektora na Pardubicích.

Místní školní rada ve své schůzi dne
23. prosince r. 1887 prezentovala na místo
Bohuslava Políčka, rodáka z Přelouče, v té
době učitele v Heralci u Německého Brodu.
Cizího jmenovaní, mohl nastoupiti místo ve
týmově teprve dne 1. IX. 1888, byl nahrazen 1. I. 1888
na místo do té doby ustanoven Frt. Krblich
z Pardubic.

Od 1. ledna r. 1888 vyničovalo se na ško-
le ve třech třídách.

Škola
trojtřídní.

Cožeb dětí ve třídách byl značný:
tak ve šk. roce 1889-90 bylo v I. třídě 72,
ve II. 69 a ve III. 70 dětí, celkem 211 žáků.-

↑ době působení řídicího učitele A. Škály
ve týmově bývala častá - nejvíce na počátku ro-
ku - špatná účast žáků při vyučování,
takže mnozí rodičové musili být donucová-
ni tresty k posílání dětí do školy.

ve staré
škole.

↑ roce 1894 na př. chodilo do školy velmi

plně 32%, plně 41%, méně plně 25% a medba-
le 2% počtu žáků. Přičiny neúspěšnosti dělí
ve škole byly polní práce, hlídání mladších
sourozenců, pasení dobytka.

Ka to značná účást školního žáků
bývala v hostincích při tanečních káva-
kách a slavnosti a domluvy řídícího učite-
le k ustávaní většinou bezvýsledně.

Uvádějí hluboké býval oslavován maso-
pustní úterek. Co oni chodily masky a
řadily tak, že řídící učitel řádal na př.
dne 12. března r. 1890 ve schůzi přítomné
členy místní školní rady, aby se starosty
obcí k tomu spolupůsobili,

„aby se tato maskara, která v ostatních
darebné rejdy kopí, školní mládež je-
nom k nemravnosti povzbuzuje a do
hospody láká, zamrzela a přísně kazo-
věděla. V nynějším pokročilém 19. sto-
letí se již ani nehodí, aby se sebe mno-
hý člověk maskaru kopil.“

Místní školní rada uznávala, že ka-

maskary.

děni maškar je měřar, ale byla si vědoma, že tento rytek nedá se odstraniti majetnou.

Členové slíbili, „že co jim bude možno, slovo ryku tomu překážky činili budou.“ —

Chudá školní mládež chodívala v dřívějších dobách do výmoušského mlýna k obědu. Mlýnář Jan Macháček ji do mlýna svat a ochotně podporoval. Místní školní rada tuto jeho káslušnou činnost ocenila tím, že se dne 27. března r. 1891 usnesla vysloviti mu za tato dětem prokázovaná dobrodíní dík.

Jan Macháček,
příručec školy.

Mlýnář Jan Macháček byl i jinak obětavým podporovatelem školy. Pal na svůj svým nákladem vříditi a kážditi lební svičisti - a jak svědčí různé kápiy ve spisech školního archivu - byl štědným měsíčním dásem školy. —

Ve školních spisech je namamenána tato magická událost:

Smrtelný
úraz káka.

Když se dne 31. prosince r. 1877 vracelo káslvo ze školy domů, dokonil je čeledín p. Veselého z Bohdanče. Kástavil povoz a

vybídl háky, by si k němu do prádného
vozu přisedli. Slova tak děti učinily, počal
klomyslný kočí práskati bičem do koní a
několikrát šlehl i do dětí. By polekány
vyskakovaly dolu k rychle jedoucího povozu.
Žák František Kralochvíl z Čelovic z čísla 13.
seskočil tak nešťastně, že ho přejelo kolo a
místal na něm ležeti mrtel. Pohřben byl
dne 3. ledna r. 1878.

Jaký trest stihl bezohledného kočího, ne-
mí namnamenáno. —

Star školy
po větové
vále.

V letech poválečných byla škola řadu
let naneřádována. Dělo se tak častěně tím,
že po odchodu řídícího učitele Bohuslava
Políčka do výslužky (v r. 1923) vystřídala
se na škole řada mladých učitelů, kteří
jako byly dočasně ustanovení neměli na
udržování školní budovy a jejího majetku
přiměřeného péči, a větší částí však nemíst-
nou šetrností místní školní rady.

Platby hrozily sesulím, podlahy byly pro-
šlapané, ve lůždách byl opatřovaný mábytek,

nevyhovující kamna a j.

Škola byla zanedbávána v době, kdy nebylo krize hospodářské.

Stav školy se časem zhoršil tak, že konečně úřady nařídily odstranění závad a důvodů bezpečnostních. Nová místní školní rada měla pochopení pro potřeby školy a snažila se napravit, co bylo zanedbáno.

V letech 1930-1937 byly závady odstraněny a vyměněno nevyhovující zařízení. Po budovny zavedeno elektrické osvětlení, do tříd opatřeno rozhlasové zařízení a j. Místní školní rada opatřuje všem školám školní potřeby, platí pojištění dětí proti úrazu.

zvelebování
školy.

Članky v zvelebování školy v posledních letech mají místní školní rady v tomto složení:

18. 8. 1929 (Datum ustavení):

Václav Buliček, rolník z Kohenic č. 7, předseda,
Josef Novotný, rolník a majitel pily ze Břehů č. 23,
Čeněk Machač, truhlář ze Břehů č. 30,
Václav Krejčík, rolník z Přelovic č. 8,

Místní školní
rada 1929-1933.

Jaroslav Balcar, učitel, po něm Jos. Gabriel, učitel. —

Místní školní
rada 1933-38.

22. 10. 1933:

Josef Novotný, kol. a maj. pily, Břehy č. 23, předseda,
František Mafka, rolník u Lohenic č. 51,
Čeněk Machač, truhlář ve Břehu č. 80,
Václav Pavelka, úředník u Přelovic č. 46,
František Plouhý, řidičí učitel,
Anna Poppišilová, učitelka. —

Místní školní

rada od r. 1938.

9. 1. 1938:

Jos. Novotný, kol. a maj. pily, Břehy č. 23, předseda,
František Mafka, rolník u Lohenic č. 51,
František Kopriva, domkář ve Břehu č. 95,
Josef Lymek, rolník u Přelovic č. 28,
František Plouhý, řidičí učitel,
Miloslav Veselý, učitel. —

Obětavá činnost těchto místních školních rad byla několikrát oceněna okresním školním výborem. Dne očekávali, že pokračování občanstvo všech tří příslušných obcí bude mít i nadále pochopení pro potřeby školy a přičiní se i v budoucnu, aby kdejší

škola byla udržována v pořádku a byla vždy dokonale vybavena.

Na základě výnosu ministerstva školství a národní osvěty, týkajícího se snížení počtu žáků ve třídě na 45 (maximum), řídila mestská školní rada pro rok 1939-40 při II. třídě kalimní pobočku, takže se od počátku školního roku 1939-40 vynořuje ve čtyřech třídách.

Vynucování
ve čtyřech
třídách.

Na počátku školního roku 1939-40 bylo v jednotlivých třídách:
v I. 43, ve II. A 23, ve II. B 24, ve III. 35 žáků.
Učňem ve škole: 125 dětí (68 chlapců, 57 dívek).

Statistika
žácka
r. 1939-40.

Pro náboženství bylo:

97 římskokatolického, 13 českob. evangelického, 8 čkoslovenského a 7 bez vyznání.

Pro přistěplených obcí bylo:

ze Břehů 75, z Lohovic 28, z Přelovic 22. -

Comisek k vynucování bylo v roce 1939-40 750, v žákovské knihovně bylo 494 svazků, v učitelské 296, učebnic pro chudé žáky 130.

Comiseky

Škola má radio od roku 1938.

Rodičovské
sdružení.

V roce 1939 bylo při škole ustaveno rodičovské sdružení. jako hlavní úkol si vytyčilo sociální péči o děti a v jiném období r. 1939-40 tento program také prakticky uskutečňovalo. Při provádění stravovací akce bylo rozdáno 2.890 porcí polévek. —

Učitelé.

Učitelé, kteří vyučovali mládež v obce Břehův :

A.) V Kohenicích od roku 1820 do roku 1844 vyučovali: Rosilek, Plíšek, Malý Topolšík, Josef Kroužil, Polišek, František Vacek, Emanuel Novák (+ 1/1. 1869).

B.) Ve Výchově vyučovali (od roku 1844 po naši dobu): Emanuel Novák, Antonín Jan Škála, Bedřich Trojan, Josef Zobin, František Polišek, Terzie Chaloupecká, Emanuel Velinský, Josef Ludmila, František Krblich, Bohuslav Polišek, Václav Blažek, Josef Polák, Josef Tožlíšek, Alžběta Brandeisová, Josef Novotný, Josef Komárek,

Karel Janota, Rudolf Freudenberg, Františka
 Dísková, František Endrýs, František Liška,
 Karla Šmejkalová, Božena Clannerová
 z Engelshofenu, Josefa Maglenová, Josef
 Tinař, Josef Zobiaš, Vojtěch Blahník,
 František Suchánek, Bohumil Lúdna,
 Václav Láleský, Stanislav Berubka, Josef
 Bystřina, Stanislav Škodopole, Stanislav
 Círko, Barbora Koshanová, Marie Čižbylová,
 Antonín Chleborád, Jaroslav Balcar,
 František Plabý, Anna Kabková, Marie
 Havelková, František Kubelka, Ladislav
 Štencův, Marie Jernlová, Adolf Matys,
 Václav Veselý, Anna Pospíšilová, Jarmil
 Štěpánek, Marie Pelikánová, Josef Gabriel,
 Květoslava Hryhliková, Josef Ondráček,
 Julie Sedláčková, Marie Loučková, Jiří
 Štrůhoř, Alisie Vondráčková, Těra Benčo-
 vá, Miroslav Korbek, Marie Čelová-Šlaví-
 ková, Anna Rubejšková, Stanislav Burda,
 Jarmila Zivorová, Kdeněk Cohl. -

V tomto seznamu nejsou uvedeni učitelé náboží.

Učitelé v roce 1939-40: František Glouhý, defini-
 tivní řidič učitel, Miloslav Veselý, defini-
 tivní učitel, Eva Veselá - Šáfková, výpomocná
 učitelka, František Florian, výpomocný učitel,
 Marie Křemenáková, učitelka praktičanlka,
 Marie Šollová, učitelka křesťanských křesťanských prací
 a domácích nauk.

Náboženství římskokatolickému vyučuje
 František Čížek, vikář z Čelouče, česko-bratrské-
 mu evangelickému Kdeněk Kubiček, fardář
 z Bukovky, českomoravskému Božena Mikysková,
 učitelka z Pardubic. —

Nejdelsí dobu na škole působili:
 A. J. Škála (1869-1895) a Bohuslav Poliček
 (1888-1923). —

Všem bývalým kdeským učitelům, kte-
 ři tu zasadili hluboko pluh na liše
 školské, čestná budiž paměť! —